

زندگینامه علمی دانشوران - زیر نظر احمد بیرشک
شرکت انتشارات علمی و فرهنگی

این مجموعه حاوی شرح زندگی و فعالیت علمی حدود پنج هزار دانشمند از سرتاسر جهان، از آغاز تاریخ مدرن علم تا اوایل دهه هفتاد قرن بیستم است. اکثریت نزدیک به اتفاق دانشمندانی که شرح کار و زندگی آنان در این مجموعه آمده کسانی هستند که در زمینه های علوم به اصطلاح «دقیق» و تجربی - ریاضیات، پزشکی، فیزیولوژی، کالبدشناسی، زیست شناسی، جانور شناسی، گیاه شناسی، فیزیک، شیمی، اخترشناسی، مکانیک، زمین شناسی، کانی شناسی، فلزپزدازی (متالوژی)،

زیست فیزیک، زیست شیمی، برق، مغناطیس، برق مغناطیس، زمین مغناطیس، فناوری (تکنولوژی) ... به نوآوریها و کشفها و اختراعاتی بزرگی در تاریخ علم نایل آمده اند. البته، شماری از دانشمندان دیگر در رشته های دیگری چون فلسفه، منطق، نشر دانش، آمار، انسان شناسی، ... نیز به دلیل اهمیتشان در پربار ساختن زمینه های دیگر علوم دقیق و تجربی، در این مجموعه مورد بررسی (گاه طولانی و مفصل) قرار گرفته اند. خواننده با مطالعه این مجموعه، افزون بر این که با جزئیات کار

و زندگی یکایک دانشمندان سرتاسر جهان آشنا می شود، می تواند با تاریخچه کاملی از سیر تحول هر یک از رشته های یاد شده نیز آشنایی یابد و تاریخ آن علوم را از راه همین مجموعه مدون سازد.

ترجمه این اثر در سال 1362، به پیشنهاد آقای فاضل اردشیر لاریجانی ریاست وقت انتشارات علمی و فرهنگی و زیر نظر آقای احمد بیرشک با همکاری گروهی از مترجمان با سابقه آغاز شد و تا این زمان چهار جزوه {یک جلد} از مقاله آئینوس آمدی تا مقاله افلاطون انتشار یافته است.

کتاب اصلی، افزون بر مقالات روشنگر درباره دانشمندان، شامل چند مقاله طولانی نیز هست که در بخش ضمیمه {جلد پانزدهم} درج شده اند و عناوین آنها بدین قرارند:

-تاریخ ریاضیات و اخترشناسی در هند

-انسان و طبیعت در تمدن بین النهرین

-ریاضیات مصر باستان

-اخترشناسی، اختربینی، و گاه شمار

مصر

- اندیشه علمی ژاپونی

- شمارش، محاسبه و اخترشناسی

تقویمی مایا

ترجمه این مقالات در جای خود در جلدهای دهگانه «زندگینامه...» بتدریج منتشر خواهد شد، و کوششی بعمل.

خواهد آمد که درباره «تاریخ ریاضیات و اخترشناسی در قرآن» نیز مقاله ای جداگانه تالیف، و به مقالات مذکور افزوده شود.

ترجمه و تنظیم این مجموعه دارای ویژگیهایی است که موارد چشمگیرتری از آنها را بر می شمیریم.

الف- پیروی از جدول آواشناختی گویا و خاصی که فرآورده خود دفتر زندگینامه است. از گویایی و دقت این جدول مثلاً یکی این است که میان صدای «ش» آلمانی و «ش» های دیگر تمییز قائل است: «ش» آلمانی {مثلاً در برشت} را با C و «ش» های دیگر را با S و q نشان می دهد و این کاری است که امروز هیچ مجموعه دایره المعارفی دیگری در سرزمین ما انجام نداده است.

ب- تلفظ نامهای کسان و جایها مطابق با ملیت آنها {مگر آن که این نامها به گونه ویژه ای در زبان فارسی معمول

گردیده و جا افتاده باشند} و آوردن
گونه نوشتاریشان در پایان هر جلد.
مثلاً Albert برای فرانسوی آلبر

برای آلمانی آلبرت

برای انگلیسی البرت

یا Jean برای فرانسوی ژان

برای انگلیسی جین

و Henry برای فرانسوی آنری

برای هلندی هنری

خوانده می شوند، اما زندگینامه علمی
کسانی چون Aristotle و Plato نه در
زیر صورت یونانی آنها- آریستوتلس و
پلاتون- بلکه ذیل گونه جا افتاده ارسطو
و افلاطون می آیند.

{بگذریم از این که برای
Massachusetts (در آمریکا) نه
صورت آشنا و جاافتاده ماساچوست
بلکه مسچوسیتس، یا برای
Copenhagen (در دانمارک) نه
کوپنهاگ بلکه کوپنهاگن آورده می شود
ولی برای Paris (در فرانسه) همان لفظ
رایج پاریس.}

ج0 خواندن همیشگی ابتدا به ساکنها
به منظور جلوگیری از بروز آشفتگی
درخواندن نامها، مانند: اشتوارتس

(Schwartz) به جای شوارتس و
استریت (Streete) به جای ستریت و
امثال آنها.

د: رعایت امانت کامل در ترجمه ها و
بهره گیری دقیق فارسی برای بیشتر
اصطلاحات علمی و نیز معادل گذاری
قابل فهم برای برخی دیگر از آنها.

ه- گذاردن کتابشناسی برای هر
دانشور در پایان هر مقاله، چنان که
خواننده با مطالعه هر مقاله، افزون
برآشنائی با کار و زندگی و فعالیت علمی
وی می تواند از آثار آن دانشور و نیز
دیگر نگاشته های مربوط به وی آگاهی
یابد.

و: چند نوآوری املائی، که خواننده را
در درست خواندن کلمات غیرفارسی
یاری می کنند. از آن جمله اند: «و» برای
کلمات غیرفارسی ای که تلفظ اُ در
آنهاست. مانند اتوم {به جای اتم} و «ی»
در کلماتی چون «پیئر» {به جای پیر یا
پی یر}، یا «دیفرانسیئل» {به جای
دیفرانسیل} و مانند اینها. از آنجا که
فرض شده بیشتر خوانندگان ایرانی
فاصله های زمانی را از راه تاریخ
شمسی هجری آسان تر درک می کنند تا

از راه تاریخ میلادی، تاریخ های درون مقالات در ترجمه فارسی از میلادی به شمسی تبدیل شده اند، جز در عنوان مقالات، که هر دو تاریخ ذکر گردیده اند. افزون بر اینها تلاش دیگری نیز در این راه بعمل آمده و آن این بوده است که شرح کار و زندگی همگی دانشمندان اسلامی یا دانشمندانی که در دنیای اسلام می زیسته اند یا به معارف اسلامی پرداخته و به آنها خدمت کرده اند در دو مجلد زیر عنوان زندگینامه علمی دانشمندان اسلامی زیر نظر مهندس محمدحسین معصومی همدانی

ترجمه شده است که جلد یکم آن در سال 1365 بچاپ رسید و جلد دوم آن بزودی انتشار خواهد یافت.

انتشار جلد نخست این مجموعه را به ویراستاران و مترجمان، و دیگر دست به کاران این مجموعه تبریک گفته و آرزو داریم شاهد به بار نشستن کامل این خدمت به جامعه علمی ایران باشیم.

فریبرز مجیدی - داود حاتمی